

basic education

Department:
Basic Education
REPUBLIC OF SOUTH AFRICA

NATIONAL SENIOR CERTIFICATE

KEREITE YA 12

SESOTHO PUO YA TLATSETSO YA BOBEDI (SAL)

PAMPIRI YA BOBEDI (P2)

PUDUNGWANA 2025

TATAISO YA HO TSHWAYA

MATSHWAO: 40

Tataiso ena ya ho tshwaya e na le maqephe a 9.

TATAISO YA HO TSHWAYA PAMPIRI YA BOBEDI

- Haeba dikarabo di nomorilwe ka ho fosahala, tshwaya ho ya kamoo tataiso ya ho tshwaya e nomorilweng kateng.
- Haeba phoso ya mopeleto e nyotobetsa moelelo, se abele mohlalobuwa matshwao. Haeba e sa nyotobetse moelelo, a abelwe matshwao.
- Haeba mohlalobuwa a sa sebedisa di-a-bulwa-di-a-kwalwa/maqotsi, ebang potso e mo qosa ho qotsa, a se amohuwe matshwao.
- Bakeng sa **potso e bulehileng**, mohlalobuwa a se ke a abelwa matshwao bakeng sa karabo ya E/TJHE kapa KE A DUMELA/HA KE DUMELE. Lebaka/tshehetso ke yona e lokelang ho abelwa matshwao. Ho etswe jwalo feela le bakeng sa NNETE/MAFOSI kapa NTLHA/MOHOPOLO.

KAROLO YA A: DIPALEKGUTSHWE

MAKUMANE A THATA A BOPHELO – JM Maqubela

POTSO YA 1: 'NALENG TSA PHAKWE'

- 1.1 • Motsheare wa mantsiboya. ✓
 • Seteisheneng sa Elandsfontein. ✓ (2)
- 1.2 Nako – motsheare wa mantsiboya. ✓
 Sebaka – seteisheneng sa Elandsfontein. ✓ (2)
- 1.3 Fapakana. ✓ (1)
- 1.4 Ka ho panya ha leihlo. ✓ (1)
- 1.5 Ya sepapetlwa/sephara. ✓ (1)
- 1.6 • Mmino wa bodumedi. ✓
 • Bebele.
 (E le nngwe feela) (1)
- 1.7 Kgolo ya ditaba ✓ hobane Nkokoto o ba le ditshita tseo a lekang ho di hlola. O makatswa ke ha motho a mo kgitla ka setswe mme a bona bapalami ba bang ba itahlela ka ntle ka fenstere hobane sehlohlolong ke moo Nkokoto a iphumanang a phaphama borokong ho e na le motho ya reng a kgobe matshwafo. ✓✓ (3)
- 1.8 Maemo a renang ke a letshoho/ makalo hobane Nkokoto o utlwa motho a se a mo kgitla ka setswe ka hara terene. ✓✓ (2)
- 1.9 Mmadi o se a ntse a bona kamoo Nkokoto a kgelelletseng ka lebelo ho leba fatshe mane moo diterene di emisitseng teng. Hona ho bopela mmadi setshwantsho sa pono molemong wa ho mo qenehela. ✓✓ (2)
- 1.10 E, hobane molwantshuwa o ne a le dipakeng tsa lefu le bophelo empa qetellong o kgonne ho phonyoha naleng tsa phakwe. Sena se kgotsofatsa babadi kaha Nkokoto o ne a sa tshwanelwa ke kotlo empa a se na molato. ✓✓
 (Dikarabo tsa bahlahlobuwa di elwe tlhoko) (2)
- 1.11 Kaha Nkokoto a ile a thulana le mathata a mmalwa leetong la hae, mmadi o ne a lebelletse hore o tlo shwa ha a iphumana a le ka lekaretjheng le motho ya tshwereng lerumo ho tsekisanwa ka yena. Empa o qetelletse a akgetswe ka ntle ho terene e neng e ntse e tsamaya mme a phahamiswa ke monna e mong ya ileng a mo isa sepetlele. ✓✓✓
 (Dikarabo tsa bahlahlobuwa di elwe tlhoko) (3)

[20]

LE

POTSO YA 2: 'MPHO E MAKATSANG'

- 2.1 Tlaleho a bolella mora hore kajeno o tla lahlehelwa ke moputso wa letsatsi kwana mosebetsing.✓ (1)
- 2.2 Pudumo Moriri o bolelletse Tlaleho hore Teboho ha a kene sekolo.✓ (1)
- 2.3 Ke ho se ye sekolong ha Teboho. ✓ (1)
- 2.4 A ho swaba.✓ (1)
- 2.5
- A phunya seso. ✓
 - A kena tabeng.✓
- (2)
- 2.6 La motho wa boraro✓ hobane mopheti o sebedisitse lehokedi la motho wa boraro – o, a kapa ba.✓ (2)
- 2.7 Teboho ✓ hobane ke yena ya nang le sepheo sa ho se kene sekolo, ho fihlela ntatae, Tlaleho, a mo susumetsa ka dimpho hore a qetelle a fihletse sepheo sa ho ithuta le ho fumana lengolo la botitjhere. ✓✓ (3)
- 2.8 Mosuwe Pudumo Moriri o ile a ikana hore o tla thusa Teboho le ho mo lebela hore o etsa mosebetsi wa hae. Tlaleho le yena a tshepisa hore o tla mo tataisa, ha a le hae, ho nnetefatsa hore o a ikitlaetsa. Teboho le yena o ile a sunya hlooho ya hae dibukeng, a sebetsa ka thata. ✓✓✓ (3)
- 2.9 B/Kgolo ya ditaba.✓Ditshita di hodisa pale. Teboho o fumanwa a entse phoso ya ho se ye sekolong mme Tlaleho le Pudumo Moriri ba etsa mawala a ho ka e lokisa. Pale e hola e itshetlehile ho tshita eo le leeto la tharollo ya yona. ✓✓ (3)
- 2.10 E, hobane Teboho o ne a bonahala a sa utlwisise bohlokwa ba ho ba le sepheo ho tsohle tseo a di etsang. Ketso ena e mo rutila hore le ho ya sekolong, o tlameha ho fupara sepheo ka hare jwalo kaha o ya lebenkeleng o tseba seo o se elang. Hoja Tlaleho a ne a bolelletse Teboho lebaka la hae la ho ya lebenkeleng, pale e ne e tlo fella moo. ✓✓✓ (3)

[20]

MATSHWAO OHLE A KAROLO YA A: 40

KAROLO YA B: DITSHOMO

BOKGELEKE BA BASOTHO – R Moeketsi

POTSO YA 3: 'PHOKOJWE LE BERE'

- 3.1 Baphetwa✓ le sebaka. ✓ (2)
- 3.2 Phokojwe ✓ le Bere.✓ (2)
- 3.3 Ke tsamaile mafatshe ana kaofela mme ke a qetile. ✓ (1)
- 3.4 Phokojwe o kgannetse Bere ho motho molemong wa hore motho a bolaye Bere. ✓ (1)
- 3.5 La motho wa boraro ✓ hobane ho sebedisitswe lehokedi la motho wa boraro, 'o', 'ba' le 'a', ho phetela mmadi ditaba tsa tshomo. ✓ (2)
- 3.6 B/Papiso✓ hobane Bere o bapisa motho le sehwapo ka tshebediso ya mantswe, 'se kang'. Bere o bontsha lenyatso mme o halala motho ka lebaka la seemo sa hae.✓✓
(Dikarabo tsa bahlahlobuwa di elwe tlhoko) (3)
- 3.7 Bere ha a mamele ha a bolellwa ka matla a diphoofolo tse ding. O a di nyatsa mme o ile a qetella a bolauwe. Ke ka hona rona re leng babadi re sa mo qeneheleng. ✓✓ (2)
- 3.8 Ke sepheo sa ho re hlakisetsa hore Bere ho ntse ho na le diphoofolo tseo a di tshabang. ✓✓ (2)
- 3.9 Kaha Bere o ne a na le matla ho feta diphoofolo tsohle, o ne a na le lenyatso diphoofolong tse ding. Mohlala, o ne a sa nke dikeletso. Hona ke phoso, haholo ha ho ne ho ntse ho na le diphoofolo tse ding tseo a neng a ntse a di tshaba jwaloka tau le tlou. Ho molemo ho hlompheba bang ho sa tsotellehe hore o na le matla kapa tjhe. ✓✓✓
(Dikarabo tsa bahlahlobuwa di elwe tlhoko) (3)
- 3.10 Mongodi o ruta babadi hore lefatsheng re a hlokana, mme re se nyatsane hobane ha re lekane re se meno. ✓✓
(Dikarabo tsa bahlahlobuwa di elwe tlhoko) (2)

[20]

LE

POTSO YA 4: 'KGUBETSWANA LE TALANE'

- 4.1 Nokeng.✓ (1)
- 4.2 'Ke tla etsa jwang wee, hobane bohadi teng ke tshwanela ho fihla?' ✓ (1)
- 4.3 Phetapheto.✓
• A tsamaya, a tsamaya ✓
• a ya, a ya ✓
• a homolla, a homolla, a homolla
(Mehlala e mmedi feela) (3)
- 4.4 Nketjwane. ✓ O itse le pele di na le baji. ✓ (2)
- 4.5 B/Pono✓ hobane seo ho buuwang ka sona ekare hoja se se se ntse se le teng pela mahlo a rona. Mongodi o re bopela setshwantsho sa diboko tse ngata di ntse di nyekotseha mme mmadi o bona ketsahalo eo ka pela mahlo a hae.✓✓ (3)
- 4.6 Mongodi o batla hore mmadi a utlwisise keletso ya hore le moo a yang, mathata a ntse a le teng feela jwalo kaha Talane a ile a kopana le ona.✓✓ (2)
- 4.7 Ya sephara✓ hobane ha a fetolwe ke maemo. Semelo sa Talane ha se fetohle ho tloha qalong ya tshomo ho fihla pheletsong. Ke mophetwa ya sa mameleng dikeletso. Ha re bone botho ba hae bo fetoha ha pale e ntse tswela pele.✓✓
(Dikarabo tsa bahlahlobuwa di elwe tlhoko) (3)
- 4.8 Ho latela makgetha a tshomo, ho nepahetse hobane o ne a se a kgathetse haholo ke ho phela le motho ya sa mmoneng mme a se a felletswe ke maqheka a ho mo susumetsa hore a itliahise ho yena. ✓✓✓
(Dikarabo tsa bahlahlobuwa di elwe tlhoko) (3)
- 4.9 Tjhe, hobane ha a ka a mamela dikeletso tsa Nketjwane le tsa lelapa labo.✓✓
(Dikarabo tsa bahlahlobuwa di elwe tlhoko) (2)

[20]

MATSHWAO OHLE A KAROLO YA B: 40

KAROLO YA C: MEQOQO

PELONG YA KA – SM Mofokeng

POTSO YA 5: 'PHETOHO'

- 5.1 Seteisheneng ✓ hobane ho sebediswa dipalangwang tsa diterene. ✓ (2)
- 5.2 Ditema. ✓ (1)
- 5.3 O bokella morwalo wa hae. ✓ (1)
- 5.4 La motho wa bobedi ✓ hobane ho sebedisitswe lehokedi la motho wa bobedi, 'o', 'ba' (bongateng) jwale ka ha eka o bua le yena ho phetela mmadi ditaba tsa moqogo. ✓ (2)
- 5.5 A matjha le a kgale. ✓✓ (2)
- 5.6 B/Lebotsi ✓ hobane mopheti o ipotsa potso a sa lebella karabo. Mopheti o makalletse diphetoho tse kaalo tseo a di bonang motseng wa habo, ebe o ipotsa potso. ✓✓ (3)
- 5.7 Mongodi o hlokomedisa mmadi ka diphetoho tse etsahalang bophelong ba motho ha a ile ya eba letjhepa, ha a kgutlela lapeng o fumana bophelo bo se bo fetohile. ✓✓ (2)
- 5.8 Nnete, hobane mophetwa o ne a na le ditabatabelo tsa ho fumana maemo ao a a tsebang ha a kgutlela hae a a fumane a ntse a le jwalo. Leha ho le jwalo, mothating ona nnete ya taba e a hlaha hore bophelo bo ka se eme nqa e le nngwe. ✓✓✓ (3)
- 5.9 Tjhe, hobane phetoho e etsahala nako e nngwe le e nngwe, ho sa kgathalletsehe hore motho o tlohile sebakeng kapa tjhe, etswe le tsona diphetoho tse etsahetseng ka moqoqong ona di etsahetse ho se moo batho ba bang ba ileng teng. ✓✓
(Dikarabo tsa bahlahlobuwa di elwe tlhoko) (2)
- 5.10 E, hobane batho ha ba hola tjhadimo ya bona ya dintho tse ding e a fetoha, ha re sa bona ntho ka leihlo le le leng le bao re hotseng le bona, ebe setswalle se a fela. ✓✓
(Dikarabo tsa bahlahlobuwa di elwe tlhoko) (2)
- [20]

LE

POTSO YA 6: 'TJHELETE'

- 6.1 O bolela hore o ne o sa tlo dumela ho fuwa diphoofolo tse boleng bo tlase kapa tse sa phelang hantle. ✓✓ (2)
- 6.2
- Tjhelete e bolokwa bankeng, ha dikgomo di hloka lefatshe le leng siyo. ✓
 - Dikgomo di lokela ho fula, ha tjhelete yona e sa fule. ✓
 - Dikgomo di ka kula, ha tjhelete yona e sa kule.
- (Tse pedi feela)**
(Dikarabo tsa bahlahlobuwa di elwe tlhoko) (2)
- 6.3 E tlisa
- Bokgopo ✓
 - Boshodu ✓
 - Dintwa
 - Boiketlo
- (Tse pedi feela)** (2)
- 6.4 O bua le mmadi. ✓ (1)
- 6.5 '... Re hatana, re lwana, re bolayana, re sutumetsana, re hlotholaka ...' ✓ (1)
- 6.6 Ke ho bontsha hore tjhelete leha e se leruo le bonahalang jwalo ka dikgomo, dinku, dikgoho, lebese, dipodi, mahe jj. e ntse e na le matla a tsona hobane boleng ba yona bo ka lekana le ba leruo leo mme ya le reka. ✓✓ (2)
- 6.7 A/Mothofatso ✓ hobane tjhelete, ntho e se nang bophelo, ho buuwa ka yona jwalo kaha eka e a phela. Tjhelete polelong eo ekare e tseba ho bua empa ha e phele mme ke motho feela ya tsebang ho bua. ✓✓ (3)
- 6.8 Ntlha ya mongodi ke hore ha batho ba lebane le tjhelete ha ba natse hore ke mang eo ba mo hlokofoang ha feela ba ka phetha merero ya bona. ✓✓✓
(Dikarabo tsa bahlahlobuwa di elwe tlhoko) (3)
- 6.9 A bakwa ke batho hobane tjhelete e dula e le jwalo mme boitshwaro ba batho mabapi le tjhelete ke bona bo fapaneng. Batho ba bang ba kgona ho phela ntle le mathata ba ntse ba phehella tjhelete, ha ba bang bona ba ba le mathata. Hona ho bolela hore boitshwaro ba batho ke bona bothata e seng tjhelete. ✓✓

Kapa

Tjhelete, hobane ha e ne e le siyo, batho ba ka be ba sa bolayane ka lebaka la yona.

(Dikarabo tsa bahlahlobuwa di elwe tlhoko) (2)

- 6.10 Ke ne nka beha molao wa motheo wa kereke ha re tla ditabeng tsa tjhelete, ho etsa bonnete ba hore tjhelete ya kereke e ba pepeneneng mme e tsejwa ke phutheho yohle. Ya ka fumanwang a entse bonokwane le boqhekanyetsi, a fuwe kotlo e kgolo ya ho iswa tjhankaneng. ✓✓
(Dikarabo tsa bahlahlobuwa di elwe tlhoko)

(2)
[20]

MATSHWAO OHLE A KAROLO YA C: 40
MATSHWAO OHLE A PAMPIRI ENA: 40